Nr. 3792.

# CURRENDA XVI.

A. D. 1873.

N. 153. pr.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

PII

DIVINA PROVIDENTIA

PAPAE IX.

## ALLOCUTIO

HABITA

DIE XXV. IVLII MDCCCLXXIII. AD S. R. E. CARDINALES IN AEDIBUS VATICANIS

### VENERABILES FRATRES!

Quod praenunciavimus, Venerabiles Fratres, dum Vos alloquebamur, exeunte praeterito anno, scilicet Nobis iterum fortasse dicendum esse de vexationibus Ecclesiae quotidie invalescentibus; id, consummato in praesentiarum iniquitatis opere tunc designato, munus Nostrum postulat a Nobis, quorum auribus insonare videtur *vox* illa *dicentis*: *Clama.*

Vix ac didicimus proponendam esse Legislativo Coetui legem, quae in hac etiam alma Urbe, sicuti in reliqua Italia, suppressura foret Religiosas Familias et obiectura publicae licitationi ecclesiastica bona; Nos, impium execrantes facinus, quodcumque nefariae hujusce legis schema proscripsimus, cassam declaravimus quamlibet direptorum bonorum acquisitionem, censurasquae commemoravimus ipso facto incurrendas ab auctoribus et fautoribus hujusmodi legum. Verum hodie lex ista, licet non ab Ecclesia tantum confixa, veluti divino suoque juri repugnans, sed ab ipsa legali scientia publice reprobata, utpote adversa naturali et humano cuivis juri, adeoque irrita suapte natura et nulla; recepta tamen fuit communi suffragio cum Legislativi Coetus, tum Senatus ac demum Regia auctoritate sancita.

Abstinendum censemus, Venerabiles Fratres, ab iis iterandis, quae toties ad deterrendos ab ausu scelesto publicarum rerum moderatores fuse jam exposuimus de legis impietate,

malitia, sine, gravissimis detrimentis; sed omnino compellimur ab officio vindicandi Ecclesiae jura, a studio praemonendi incautos, ab ipsa caritate erga sontes, elata voce nunciare iis omnibus, qui praedictam iniquissimam legem proponere, probare, sancire non extimuerunt, nec non mandantibus, fautoribus, consultoribus, adhaerentibus, executoribus, bonorumque ecclesiasticorum emptoribus, non solum irritum esse, cassum et nullum quidquid hac in re egerint aut sint facturi, sed universos majori excommunicatione aliisque censuris et poenis ecclesiasticis juxta sacros Canones, Apostolicas Constitutiones et Generalium Conciliorum, Tridentini praesertim, decreta inflictis obstringi, severissimam incurrere divinam ultionem et in aperto versari damnationis aeternae periculo.

Interea, Venerabiles Fratres, dum necessaria supremo ministerio Nostro auxilia magis in dies subducuntur, dum injuriae injuriis quotidie cumulantur in res et personas sacras, dum nostrates et exteri insectatores Ecclesiae studia conferre et vires conjungere videntur ad comprimendum quodlibet omnino ecclesiasticae jurisdictionis exercitium et nominatim fortasse ad praevertendam liberam illius electionem, qui in hac Petri cathedra Christi Vicarius sedere debeat; quid Nobis reliquum est, nisi ut impensius confugiamus ad Eum qui dives est in misericordia ac servos suos non deserit in tempore tribulationis?

Et sane jam haud obscure virtus ostenditur Providentiae divinae in perfecta cum hac Sancta Sede conjunctione Episcoporum omnium, in nobilissima eorum firmitate adversus iniquas leges et usurpationem sacrorum jurium, in impensissimo studio totius catholicae familiae erga hoc unitatis centrum, in vivificante illo spiritu, quo fides et caritas in christiano populo roboratae et auctae passim erumpunt in opera laetissimis digna temporibus Ecclesiae.

Nitamur igitur optata maturare clementiae tempora: omnes simul, qua lata patet orbis, piam vim Deo nostro inferre conemur. Universi sacrorum Antistites ad id excitent parochos, universi parochi propriam plebem; omnesque ad aras provoluti ac cernui clamemus: *veni, Domine, veni, noli tardare, parce populo tuo, relaxa facinora plebi tuae, vide desolationem nostram; non in justificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis: excita potentiam tuam et veni, ostende faciem tuam et salvi erimus.*

Licet autem indignitatis nostrae conscii simus, non vereamur accedere fidenter ad thronum gratiae: hanc quaramus per caelites omnes, hanc nominatim per sanctos Apostolos, hanc per purissimum Deiparae Sponsum, hanc per Immaculatam praesertim Virginem quaeramus, cujus preces apud Filium imperii cujusdam rationem habent. Sed antea mundare studiose conemur conscientiam nostram ab operibus mortuis; quia *oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum.* Quod ut accuratius etiam et plenius perficiatur, fidelibus omnibus, qui rite confessi et sacra communione refecti piam precibus hujusmodi pro Ecclesiae necessitatibus operam dederint, Indulgentiam plenariam semel lucrandam, et

in fidelium quoque defunctorum suffragium convertendam pro eo die, quem in singulis dioecesibus Ordinarius designaverit, Apostolica auctoritate Nostra concedimus.

Itaque, Venerabiles Fratres, quamquam innumerae et sane gravissimae ingruant persecutionum et tribulationum tempestates, non propterea concidamus animo, in eo confisi, qui sperantes in se confundi non patitur; Dei enim promissio est, qæe praeterire non potest: *Quoniam in me speravit, liberabo eum.* De devotione semper instituenda, litterae sequentur.

---

## N. 3250.

### Missio in Africa centrali ad Chartum resuscitata.

SS. D. N. Papa Pius IX. Religiosissimum P. Danielem Comboni, Franciscanum e Missionum instituto Veronensi Apostolicum Pro - Vicarium pro centrali Africa in territorio Sudan clementissime nominavit et constituit, qui 4. Maji h. a. ibidem appulit, et in genti gandio ac exultatione ab omnibus est exceptus. —

Verum maximis undique indigentiis premitur — unda ad corda catholici populi in Austria appellat, subsidium quodpiam ab eodem pro hac misera Missione efflagitaturus.

Satagite Ven. in Xto Fratres! collectum possibilem pro hac Missione in parochiis vestris instituere, et collectum quantum e vestro marsupio pro posse — augere, ut regnum Dei inter illos nigros, qui in tenebris et in umbra mortis adhuc sedent — fundetur et dilatetur. Tarnoviae 15. Sept. 1873.

---

(Ciąg dalszy do kurendy XV.)

## U s t a w a

### o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego w publicznych szkołach ludowych.

Art. 41.

Wdowy i sieroty tak po rzeczywistych nauczycielach jak i rzeczywistych młodszych nauczycielach mają wtedy tylko prawo do zaopatrzenia, jeżeli ich mężowie lub ojcowie mieli prawo do emerytury.

Wdowy przeto i sieroty po nauczycielach lub młodszych nauczycielach, którzy nie wysłużyli jeszcze lat 10, dostaną tytułem odprawy $^1/_4$ część, a jeżeli wdowa ma dzieci, otrzyma połową należytości męża, obliczonej według artykułu 39.

Art. 42.

Wdowie po nauczycielu, który służył lat 10, albo więcej, należy się roczne zaopatrzenie, wynoszące $^1/_3$ część rocznej płacy jego ostatniej, o ile takowa miała się liczyć przy wymiarze emerytury.

Jeżeli zaś małżeństwo było zawarte już po przeniesieniu w stan spoczynku nauczyciela, lub z winy żony nastąpił rozwód sądowy, nie ma wdowa prawa do zaopatrzenia.

Wrazie ponownego małżeństwa może sobie wdowa albo sastrzedz zaopatrzenie na wypadek powtórnego owdowienia albo żądać tytułem odprawy wypłaty dwuletniego zaopatrzenia swego.

Art. 43.

Wdowa mająca prawo do zaopatrzenia otrzyma na każde po zmarłym mężu pozostałe dziecko dodatek na wychowanie, które tak należy wymierzać, aby zaopatrzenie wdowy wraz z wszystkiemi dodatkami nie przewyższało połowy ostatniej płacy męża.

Wysokość dodatku na wychowanie każdego dziecka oznacza Rada szkolna krajowa.

Dodatek na wychowanie ustaje, gdy dziecko skończy lat 20 lub inne uzyska utrzymanie.

Art. 44.

Jeżeli żona zmarłego nauczyciela także już nie żyje lub nie ma prawa do zaopatrzenia, wówczas należy się dzieciom zmarłego, które nieskończyły jeszcze lat 20 i nie mają innego utrzymania, zasiłek na wychowanie, obliczony według tego, czy wdowie dostałaby się tylko odprawa, czy też zaopatrzenie.

W pierwszym wypadku dostają dzieci taką samą odprawę, a w drugim pobierają wszystkie razem corocznie $1/6$ część ostatniej płacy ojca według wymiaru art. 39.

Udzielanie tego zasiłku ustaje wtedy dopiero, gdy już niema ani jednego w inny sposób zaopatrzonego dziecka, które nie doszło lat 20.

Powyższe zasady stosują się i do sierót po nauczycielce mającej prawo do emerytury.

Art. 45.

Jeżeli wdowe po nauczycielu pójdzie ponownie za mąż, dostają dzieci zamiast dodatku na wychowanie zaopatrzenie według wymiaru art. 44.

Art. 46.

Wdowa i sieroty po nauczycielu zmarłym w czynnej służbie zatrzymują przez kwartał jeszcze pomieszkanie jego, lub dostają kwartalną ratę pobieranej przezeń spłaty za pomieszkanie.

Jeżeli do uposarzenia szkoły należą grunta, dostają się pożytki z nich spadkobiercom zmarłego w czynnej służbie nauczyciela wtedy jedynie, gdy śmierć zaszła między 1. czerwca a 31. października. W każdym innym czasie należy im się tylko zwrot wydatków poniesionych dla osiągnienia owych pożytków.

Art. 47.

Jeżeli ostatnia płaca nauczyciela wraz dodatkami pięcioletniemi nie przenosi 600 zł. a. w., a spadek nie wystarcza na opędzenie kosztów choroby i potrzeby na pogrzeb należy się spadkobiercom $1/4$ część owej płacy jako kwartał pozgonny.

Art. 48.

Nauczyciele, którzy z powodu przeistoczenia dotychczasowych szkół w etatowe utracą

swe posady, a niemniej ich wdowy i sieroty, mają prawo do takich jedynie zapomóg, jakie im się należą według ustaw lub przepisów dotąd obowiązujących.

Art. 49.

Nauczyciele dotychczasowi, którzy po przeistoczeniu teraźniejszych szkół w etatowe przejdą na nowy etat, uważać się będą pod względem prawa emerytury i zaopatrzenia ich wdów i sierot z funduszu emerytalnego tak zupełnie, jak gdyby byli od razu pod tym etatem służbę swoję rozpoczęli. Zapłacić jednakże mają funduszowi owemu jednorazową kwotę, równającą się 2 procentom od każdorocznej płacy przez wszystkie lata poprzedniej służby nauczycielskiej. Spłata tej kwoty uiszczana być może ratami za przyzwoleniem Rady szkolnej krajowej.

Art. 50.

Celem uzyskania środków na emerytury dla nauczycieli szkół ludowych i na zaopatrywanie wdów i sierot po nich pozostałych, utworzy się osobny krajowy fundusz szkolny emerytalny, do którego będą wpływać:

*a*) dochód z majątku zakładowego,

*b*) stały corocznie udzielany dodatek, z funduszu szkolnego krajowego,

*c*) zapisy i darowizny na ten cel przeznaczone,

*d*) interkalaria od opóźnionych posad, o ile nie przypadną spadkobiercom zmarłego dyrektora, starszego nauczyciela lub nauczyciela w ogóle (art. 46. 47.) albo też nie zostaną użyte na wynagrodzenie dla zastępcy nauczyciela,

*e*) spłaty kwot dwuprocentowych powyżej oznaczonych w artykule 49.,

*f*) stałe wkładki samych nauczycieli, które w pierwszym roku po zamianowaniu wynoszą 10% pobieranej przez nich płacy, a przy każdym podwyższeniu tejże 10% nadwyżki, oprócz tego zaś corocznie 2% od rocznej płacy,

*g*) dodatek z funduszu krajowego, o ile wpływy z powyższych źródeł nie starczą na pokrycie rocznych wydatków.

Art. 51.

Jeżeli nauczyciel przed ukończeniem 10 lat służby, do emerytury dającej prawo umrze, albo też odprawiony zostanie, należy mu lub spadkobiercom jego zwrócić wkładki, jakie do funduszu emerytalnego uiścił.

Art. 52.

Zarząd funduszu emerytalnego należy do Rady szkolnej krajowej, która wyda szczegółowe instrukcye o wybieraniu należytości funduszowych i o ich obrocie.

Zarząd winien zbierającym się co 3 lata krajowym konferencyom nauczycielskim przedkładać wykaz stanu majątkowego i obrotu funduszu emerytalnego, i ogłasza co rok zamknięcie rachunków.

Art. 53.

Miasta rządzące się własnym statutem mogą zaprowadzić u siebie swój własny fundusz szkolny emerytalny, mają jednakże przy wymierzaniu odpraw i emerytur nauczycieli, jakoteż zaopatrzeń pozostałych po nich, wdów i sierot postępować w myśl artykułów powyższych.

W takim razie wpływy w art. 50 od *c)* do *f)* wymienione, mają się wnosić do ich własnej kasy.

Art. 54.

Dochody funduszu emerytalnego należy przedewszystkiem obracać na wydatki bieżące, do których fundusz ten w myśl niniejszej ustawy jest obowiązany, resztę kapitalizować i wcielać do majątku zakładowego.

Art. 55.

Ustawa niniejsza staje się prawomocną równocześnie z ustawą o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół ludowych.

Z wnijściem w wykonanie niniejszej ustawy tracą moc obowiązującą wszystkie dotychczasowe ustawy i rozporządzenia, odnoszące się do przedmiotów w tej ustawie objętych, o ile się orzeczeniom jej sprzeciwiają lub też niemi zostały zastąpione.

Art. 56.

Przeprowadzenie tej ustawy polecam Ministrowi wyznań i oświecenia.

Wiedeń, 2. maja 1873.

**Franciszek Józef** w. r.

**Stremayr** w. r.

---

**N. 253.**

## USTAWA

dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z wielkiem Księstwem Krakowskiem

**tycząca się wykupu robocizny, prawa mléwa, mesznego, skópczyny, proszkurnego i t. p. świadczeń, jako też danin uiszczanych w naturaliach i pieniądzach klasztorom, kościołom i plebanom, a polegających na osobnych od dziesięciny niezawisłych tytułach.**

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księztwem Krakowskiem, rozporządzam co następuje:

§. 1.

Robocizny, prawo mlewa, daniny w pieniądzach nie pochodzące z reluicyi dziesięciny, niemniej daniny w naturaliach, które nie w skutek prawa do dziesięciny, jako pewna część

przychodu gruntowego w plonie, lecz jako niezmienne świadczenia lub daniny dla klasztorów, kościołów i plebanów na podstawie osobnych tytułów bywają uiszczane, mają być wykupione według postanowień następujących.

Do świadczeń tego rodzaju należą: dostarczanie robotnika podczas żniw (na obżynki) zwożenie zboża, dostarczanie podwód celem sprowadzenia drzewa z lasów, tyczenie i grodzenie płotów, jeżeli nie pochodzi z obowiązku konkurencyi, prawo mlewa i t. p. Do danin w naturaliach zaliczają się: meszne i odsypy (*messalia, missalia*) czyli maldraty, skópczyzna, proskórne, stołowe (*mensalia*), krowy kościelne czyli żelazne, pobór drzewa o ile nie opiera się na tytule służebności i t. p. Do danin zaś w pieniądzach należą daniny czy to pierwotnie jako takie ustanowione, czy to w zamian za różne prestacye uiszczane, albo też w skutek reluicyi opłacane.

§. 2.

Wykupienie tych świadczeń lub danin może tylko wtenczas nastąpić jeżeli albo uprawniony do ich pobierania, albo gmina lub korporacya do ich uiszczania obowiązana, a jeżeli zobowiązanie nie zawisło od związku gminnego, pojedyńczy obowiązany lub z niepodzielnie zobowiązanych chociażby jeden zażądał wykupu.

Żądający wykupu winien zgłosić swe żądanie w przeciągu roku po wejściu tej ustawy w życie. Po upływie tego czasu, zgłaszający ponosić będzie, sam koszta przeprowadzenia likwidacyi.

§. 3.

Żądanie wykupu świadczeń lub danin wnieść mogą:

*a*) za gminy, przełożeni gminy, na podstawie uchwały rady gminnej;

*b*) za bezwłasnowolnych, prawni ich zastępcy;

*c*) za zgromadzenie duchowne, przełożony i trzech członków zgromadzenia;

*d*) za świeckie osoby prawne, korporacye i stowarzyszenia, ich przełożeni;

*e*) za kościoły i fundacye, patronowie i przełożeni;

*f*) za dobra skarbowe, funduszowe i fundacyjne, przełożony władzy, która ma nad niemi w kraju nadzór;

*g*) za powierżnictwa (fideikomisy), kuratorowie tychże;

*h*) za powierżnicze substytucye, kurator substytucyi lub osoba do własności Powołana.

Oświadczenia wyż wymienionych zastępców prawnych, tudzież ugody przez nich zawarte nie potrzebują do prawomocności zatwierdzenia instancyj opiekuńczych, kuratelarnych lub nadzorczych.

Wszystkie te osoby mogą być zastąpione przez pełnomocników opatrzonych pełnomocnictwem do czynności z likwidacyą połączonych.

§. 4.

Miarę wynagrodzenia uprawnionych stanowić ma prawnie oznaczona wartość świadczeń i danin.

§. 5.

Wyjąwszy te przypadki, gdzie już nastąpiła reluicya na mocy ustaw o uwolnieniu gruntu od ciężarów, wartość danin w naturze ma się oznaczać według cen miejscowych a mianowicie:

*a*) co do naturaliów, zapisywanych w cenniku targowym, według ceny przeciętnej z 10. lat, t. j. od roku 1869. do 1870 r. włącznie wypuszczając jednakże z obliczenia rok z najwyższemi i rok z najniższemi cenami;

*b*) co do naturaliów nie zapisywanych w cenniku targowym, i których ceny w sposób wiarogodny oznaczyć się nie dadzą, niemniej co do robocizny i prawa mlewa, na postawie orzeczenia znawców z uwzględnieniem powyższego okresu lat.

§. 6.

W przypadkach, w których znawcy mają orzekać, wolno obydwom stronom zgodzić się na jednę pewną osobę jako znawcę, a jeżeli się nie zgodzą, wybiera każda strona znawcę osobnego, jeżeli zaś ci dwaj różnią się w zdaniach, obie strony wybiorą znawcę przewodniczącego, którego orzeczenie w granicach różniących się zdań znawców, jest rozstrzegające.

Jeżeli jedna ze stron znawcy nie wybierze, lub jeśli się obie strony nie zgodzą na znawcę przewodniczącego, natenczas dopełnia wyboru za nich komisya likwidacyjna.

§. 7.

W celu gruntownego rozpoznania przedmiotu mogą strony czynić znawcom swoje uwagi i dostarczać im materyałów do zbadania sprawy.

Na żądanie jednej ze stron mają być znawcy przed wydaniem orzeczenia zaprzysiężeni.

Od orzeczenia znawców nie ma odwołania.

§. 8.

Daniny w pieniądzach mają być na walutę austryacką obliczone.

(Ciąg dalszy nastąpi.)

**E Consistorio Episcopali,**

**Tarnoviae die 28. Octobr. 1873.**

**JOSEPHUS ALOJSIUS,**

**Episcopus Tarnoviensis.**

Tarnoviae 1873. Typis A. Rusinowski, Typographi ad honores Episcopalis. Impensis Consistorii.